ارائه مدل اجرای خط‌مشی بین‌المللی سازی آموزش عالی در ایران با تاکید بر جذب دانشجویان بین المللی

هاجر شمس درخشان *
ابوالحسن فقیهی **
مجتبی کیائی ***

تاریخ ارسال: ۱۴۰۳/۰۸/۱۱
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۱/۲۹

چکیده

بین‌المللی سازی آموزش عالی در دهه‌های اخیر به عنوان بخشی از روند جهانی‌سازی نقش مهمی در آموزش عالی ایفا کرده است. این فرآیند شامل مزایای تجاری، کسب دانش و زبان، و پاسخگویی به نیازهای بازار کار جهانی است. آمار نشان می‌دهد که جذب دانشجویان بین المللی در کشورهای توسعه یافته افزایش چشمگیری داشته است. با این حال، ایران با چالش‌های متعددی در این زمینه مواجه است. پژوهش حاضر با هدف شناسایی و تحلیل عوامل موثر بر اجرای خط‌مشی‌های بین‌المللی سازی آموزش عالی در ایران، با تاکید بر جذب دانشجویان بین‌المللی، با رویکرد کیفی و با استفاده از روش تحلیل مضمون انجام شده است. که با مصاحبه عمیق با ۱۵ نفر از خبرگان و مدیران اجرایی در حوزه آموزش عالی که به صورت هدفمند انتخاب شده بودند انجام شده است. روش نمونه‌گیری به صورت هدفمند و گلوله برفی بوده است. نتایج نشان می‌دهد که ابعاد اصلی موثر بر جذب دانشجویان بین‌المللی شامل برنامه‌ریزی و مدیریت جذب دانشجویان (شامل مولفه‌های بهبود فرآیند جذب نخبگان و تیم‌های فناور، طراحی برنامه‌های هدفمند جامع جذب دانشجوی بین‌المللی، اصلاح ساختار آموزشی و اصلاح ساختار اداری)، توسعه زیرساخت‌ها و تعاملات بین‌المللی (شامل مولفه‌های توسعه زیرساخت‌های آموزشی و پژوهشی، ارتقاء توانمندی‌های علمی دانشگاه‌ها، توجه به جایگاه دیپلماسی علمی و توسعه تعاملات بین‌المللی) و توسعه حمایت مالی و توانمندی‌های دانشگاه‌ها (شامل مولفه‌های ارائه حمایت‌های مالی به دانشجویان بین‌المللی و حمایت مالی از دانشگاه‌های پذیرنده دانشجویان بین‌المللی) می‌باشد. به‌کارگیری این نتایج می‌تواند در برنامه‌ریزی و تعیین راهبردهای افزایش جذب دانشجوی بین‌المللی موثر باشد.

واژگان کلیدی: اجرای خط‌مشی عمومی، بین‌المللی سازی، دانشجویان بین المللی، آموزش عالی.

---

* دانشجوی دکتری، گروه مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت و اقتصاد، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران؛
** استاد، گروه مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت و اقتصاد، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (faghihiabolhassan@gmail.com)؛
*** استادیار، گروه مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت و اقتصاد، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران؛

مقدمه

در چند دهه اخیر " بین‌المللی سازی" جایگاه مهمی در فرهنگ واژگان آموزش عالی پیدا کرده و به عنوان جزیی از روند جهانی‌سازی تاثیر قابل توجهی در توجه بیش از پیش به نقشهای اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی آموزش عالی داشته است(Kehm, 2009)[۱]. بین‌المللی سازی از قدرتمندترین و فراگیرترین نیروها طی دو دهه اخیر بوده و مساله اصلی در ملاحظات سرمایه‌گذاری در آموزش عالی به شمار می‌رود(Abasi et al, 2022). انگیزه‌های بین‌المللی شدن موسسات آموزش عالی شامل مزایای تجاری، و کسب دانش و زبان است(Asghari,2020). همچنین پاسخی به اقتصاد جهانی و تقاضاهای بازار کار با نیاز روز افزون به متخصصان در زمینه تجارت جهانی است(Ozturgut et al,2014).[۲] کوسوماواتی[۳](۲۰۲۰) معتقد است بین‌المللی کردن آموزش عالی دست کم به دلیل نیاز به ارتقای کیفیت و شایستگی‌های منابع انسانی بین‌المللی، ایجاد تنوع فکری به عنوان مشخصه دوران کثرت گرایی و ایجاد رقابت بین افراد مهم است.

در ۴۰ سال گذشته، جهانی شدن آموزش عالی به ویژه از طریق جذب دانشجویان رشد چشمگیری داشته است. کشورهای توسعه یافته به دلیل درآمدزایی دانشگاه ها، انتقال هنجارهای فرهنگی و سیاسی، و جذب نیروی کار متخصص، به جذب دانشجویان بین‌المللی علاقه نشان می‌دهند. (Beine et al,2014)

طبق آمار یونسکو، در سال ۲۰۲۱، ۶,۴ میلیون دانشجوی بین‌المللی در سراسر دنیا مشغول به تحصیل بوده‌اند که این تعداد نسبت به سال ۲۰۰۰ (۲ میلیون دانشجو) رشد ۲۲۰ درصدی را نشان می دهد. داده های موجود نشان می‌دهد که از هر ۷ دانشجوی بین‌المللی ۵ نفر در برنامه‌های آموزشی در کشورهای پردرآمد مانند ایالات متحده آمریکا، بریتانیا، استرالیا، آلمان، کانادا، فرانسه، ترکیه، چین و....ثبت نام کرده اند[۴]. این کشورها راهبردهای مختلفی چون بازاریابی ملی، مورد توجه قرار دادن سیاست‌های مهاجرت با هدف جذب دانشجو، ارائه‌ی بیشتر برنامه‌ها به زبان انگلیسی و ایجاد قطب‌های آموزشی منطقه‌ای را برای جذب دانشجویان استفاده کرده‌اند(Moosavi et al,2019).

با وجود سابقه دیرینه و ظرفیت‌های بالقوه ایران در فعالیت‌های علمی بین‌المللی و تصویب خط‌مشی‌های متعدد در این حوزه و به خصوص ارتقای سهم دانشجویان خارجی در اسناد بالادستی، در مقایسه با کشورهای همتراز مانند ترکیه از حیث ارتقای سهم

دانشجویان خارجی به موفقیت قابل قبولی دست نیافته و رتبه ایران در شاخص جهانی نوآوری در زمینه درصد دانشجویان جذب شده از خارج کشور به تعداد کل دانشجویان که از مهمترین شاخص‌های بین‌المللی سازی آموزش عالی است، در سال ۲۰۲۱، ۶۰ اعلام شده (GII,202 rank)[۵] و تعداد کل دانشجویان بین‌المللی در دانشگاه‌های ایران، کمتر از ۳ درصد کل دانشجویان است.

در سال‌های اخیر در زمینه بین‌المللی سازی آموزش عالی مطالعاتی صورت گرفته و عوامل موثر بر بین‌المللی سازی آموزش عالی از دیدگاه‌های متفاوتی بررسی شده است. بخش اصلی این مطالعات در کشورهای توسعه یافته و پیشرو در امر بین‌المللی سازی آموزش عالی انجام شده است که با وجود اینکه برای تجزیه و تحلیل مفید هستند، اما به دلایل متعدد کافی نیستند. بنابراین با توجه به اهمیت مساله بین‌المللی سازی آموزش عالی در دنیای در حال تغییر امروز و روندهای پرشتاب جهانی شدن و با توجه به اینکه تاکنون پژوهش مستقلی در زمینه اجرای خط‌مشی بین المللی سازی آموزش عالی با تاکید بر جذب دانشجویان بین‌المللی در ایران صورت نگرفته است، این موضوع برای پژوهش انتخاب شد، تا به مدد ادبیات نظری موجود و با توجه به شرایط ویژه سیاسی، اقتصادی و فرهنگی کشورمان، عوامل موثر، ابعاد و مؤلفه‌های دخیل در اجرای خط‌مشی بین‌المللی سازی آموزش عالی شناسایی شده و در نهایت با رتبه‌بندی آنها، مدلی متناسب با این شرایط برای اجرای این خط‌مشی ارائه گردد.

در این مطالعه، تلاش می‌شود بهترین راهبردهای اجرای خط‌مشی‌های موثر در بین‌المللی سازی آموزش عالی کشف شود و مدل مناسب اجرای خط‌مشی بین‌المللی سازی آموزش عالی با تاکید بر بعد ارتقای سهم دانشجویان بین‌المللی ارائه شود.

مرور ادبیات و پیشینه

بین‌المللی کردن آموزش عالی

تعریف‌های مختلفی از بین‌المللی کردن آموزش عالی وجود دارد. در حالی که برخی از محققان آن را یک فرآیند می‌دانند، برخی دیگر آن را یک هدف یا نتیجه می‌دانند. به نقل از چو چون[۶](۲۰۲۰)، *نایت* در این زمینه کارهای مختلفی انجام داده است و چندین بار تعریف‌های خود را بازنویسی کرده است. در یکی از تعریف‌ها، او بین‌المللی شدن آموزش

عالی را «فرآیند ادغام یک بعد بین‌المللی/بین فرهنگی در کارکردهای آموزشی، پژوهشی و خدماتی موسسه» توصیف می‌کند. او همچنین توضیح می‌دهد که بین‌المللی سازی در سه سطح نهادها، کشورها و بخش‌ها رخ می‌دهد (Chang,2015)[۷]. او این فرآیند را در قالب یک چرخه شامل ۶ گام مستمر و متوالیِ آگاهی ارکان اصلی دانشگاه، ایجاد تعهد در استادان، دانشجویان، کارکنان و مدیران دانشگاهی، برنامه‌ریزی و اتخاذ استراتژی جامع، عملیاتی کردن فعالیت‌ها، ارزیابی مستمر و تقویت انگیزه ذینفعان تعریف کرده است. دوویت[۸] (۲۰۰۲) این چرخه را با سه مولفه «تحلیل زمینه»، «اجرا» و «ارزیابی تاثیرات بلند مدت» ادغام کرده و معتقد است اجرای برنامه و استراتژی‌های سازمانی پس از مرحله عملیاتی کردن موجب سهولت مرحله بازبینی به منظور افزایش کیفیت و ضمانت اثرات برنامه می‌شود. اسکات چهار بعد بین‌المللی را برای آموزش عالی ارائه می‌دهد که عبارتند از جریان دانشجویان، جریان کارکنان، همکاری سازمانی و جریان ایده‌ها (Li,2016)[۹]است. یونزاوا[۱۰] و همکاران (۲۰۰۹) معتقدند بین‌المللی شدن دانشگاه یک مفهوم چند لایه است که شامل ایده‌های متنوعی مانند افزایش تبادلات بین‌المللی دانشجویان و اعضای هیات علمی، تبدیل پردیس به یک جامعه چند ملیتی و چند زبانه، ارائه برنامه‌های مدرک دوگانه، پروژه‌های تحقیقاتی مشترک، ایجاد دفاتر خارج از کشور و فعالیت آنها و بهبود شهرت بین‌المللی است. بنابراین بین‌المللی شدن چیزی نیست که همه دانشگاه‌ها به صورت یکپارچه دنبال کنند، بلکه موضوعی است که هر دانشگاهی باید داوطلبانه و بر اساس ویژگی‌های خود به آن بپردازد. فرایند جذب دانشجو به عنوان یکی از استراتژی های مؤثر در دستیابی به اهداف بین‌المللی‌سازی آموزش عالی، در دهه‌های اخیر به رقابتی جدی میان کشورها تبدیل شده است. از این رو، به میزان شناخت و آگاهی دانشگاه‌ها از تجارت دانشجویان، امکان استفاده از مزایا و فرصت‌های بین‌المللی سازی برای آنان افزایش خواهد یافت (Asghari, 2021).

اجرای خط‌مشی و مدل‌های آن

خط‌مشی‌گذاری یک چرخه است که دارای مراحل تشخیص و دریافت مساله، شکل گیری، طراحی و اجرای خط‌مشی می‌باشد که مرحله‌ی اجرای خط‌مشی نقش مهمی در حل مسائل جامعه دارد. اجرای خط‌مشی در مفهوم کلی به معنای اجرای قانون است که بلافاصله پس از تصویب و قانونی شدن خط‌مشی اتفاق می‌افتد و در آن بازیگران و

سازمان‌ها با درهم آمیختن رویه‌ها و فنون متفاوت، می‌کوشند هدف‌های یک برنامه یا خط‌مشی پیشنهادی را به نتیجه مطلوب برسانند.(Memarzadeh et al,1390)

اجرا برای پرسمان و وایلداوسکی، به‌طور واضح برحسب رابطه با خط‌مشی تعریف شده است، آنها بیان می‌کنند که:" خط‌مشی‌ها معمولاً شامل اهداف[۱۱] و وسایلی[۱۲] برای دستیابی به آن‌ها هستند". خط‌مشی، اهداف را وضع می‌کند؛ تحقیقات اجرا مربوط است به ملاحظه آنچه دستیابی به آن اهداف را دشوار می‌سازد. از دید همکار جدید وایلداوسکی، که یک ایتالیایی به نام جیاندومنیکو ماژون[۱۳] بود، تجربه تضاد بین قانون‌گذاری سخت[۱۴] و غیرمنعطف و اجرای انعطاف پذیر[۱۵] در سیستم اداری ایتالیا، منجر به شک‌گرایی راجع به این مدل عقلانی می‌شود. او رابطه بین شکل‌گیری خط‌مشی و اجرا را یک فرآیند تعاملی[۱۶]می‌داند. (Hill & Hupe, 2002)

شفا و همکاران[۱۷] (۲۰۲۲) می‌نویسند اجرای خط‌مشی مشارکت اجتماعی، قدرت سیاسی، اقتصادی و اجتماعی با احزاب مختلف را نیز در بر می گیرد و تأثیر ساختار یا اقتدار بوروکراتیک، منابع، ارتباطات و وضعیت (به معنای خلق و خوی مشخصه مجریان) است.

در اجرای خط‌مشی دو رویکرد اصلی وجود دارد: رویکرد بالا به پایین[۱۸] و رویکرد پایین به بالا[۱۹]. در رویکرد بالا به پایین خط‌مشی‌ها به طور کلی توسط افرادی که در راس هرم تصمیم‌گیری قرار دارند، تعیین می‌شود و برای اجرا به افرادی که در قسمت‌های پایین هرم قرار دارند، ارجاع می‌شود. در این رویکرد، بازیگران سطوح پایین، نقش مهمی ندارند. در حالی که در رویکرد پایین به بالا، به دلیل آن که مجریان در سطوح عملیاتی بیشتر با خط‌مشی‌ها و اجرای آن درگیر هستند و کاستی‌های آن را بهتر در اجرا درک می‌کنند، نظرات خود را جهت تصمیم‌گیری و خط‌مشی‌گذاری به سطوح بالاتر منتقل می‌کنند. (Memarzadeh et al,1390)

با توجه به رویکردهای مختلف به اجرای خط‌مشی، مدل‌های مختلفی نیز برای اجرا پیشنهاد شده است. برخی از این مدل‌ها شامل مدل ون میتر و ون هورن[۲۰]، ساباتیه و مازمانیان[۲۱]، گوگن[۲۲]، لستر[۲۳]، ادواردز[۲۴] و متلند[۲۵] می‌باشد.

چشم‌انداز نظری ون میتر و ون هورن، با ملاحظه نیاز به دسته‌بندی خط‌مشی‌ها شروع می‌شود. آن‌ها فرض می‌کنند که "اجرا زمانی بسیار موفق خواهد بود که تغییرات حاشیه‌ای موردنیاز است و اجماع روی هدف زیاد است". ون میتر و ون هورن مدلی را

پیشنهاد می‌کنند که در آن شش متغیر، از نظر دینامیکی با ایجاد یک "عملکرد" نتیجه، ارتباط دارند. آن‌ها اجرا را به‌عنوان فرآیندی می‌دانند که از یک تصمیم خط‌مشی اولیه آغاز می‌شود. رویکرد آن‌ها به‌طور آشکاری یک رویکرد بالا به پایین است. با این‌وجود، وقتی آن‌ها بر موضوعاتی راجع به توافق آراء و جلب رضایت تأکید می‌کنند، بر اهمیت مشارکت‌ها در شکل‌گیری خط‌مشی توسط "زیردستان" اذعان دارند. شش متغیر اجرای خط‌مشی از دید آنها عبارت‌اند از:

- استانداردها و اهداف خط‌مشی، منابع و مشوق‌ها، کیفیت روابط بین دولتی، مشخصات نهادهای اجرا، محیط اقتصادی، اجتماعی و سیاسی، "آمادگی" یا "واکنش" اجرا کنندگان، شامل سه عنصر: "شناخت آنها (دریافت ، درک) از خط‌مشی، جهت‌گیری پاسخ و واکنش آنها به آن (پذیرش، بی طرفی، ردکردن) و شدت آن واکنش". (Hill & Hupe, 2002)

سهم بعدی در منظر بالا به پایین از دو اندیشمند آمریکایی به نامهای پائول ساباتیر و دنیل مازمانیان (ساباتیر و مازمانیان، ۱۹۷۹، ۱۹۸۰؛ مازمانیان و ساباتیر، ۱۹۸۱، ۱۹۸۳) است. آن‌ها تمایز بسیار آشکاری بین شکل‌گیری خط‌مشی و اجرای خط‌مشی ایجاد کرده و درعین‌حال به یک فرآیند بازخورد نیز صحه گذاشته‌اند و عواملی که روی فرآیند اجرا تأثیر می‌گذارند را تحت سه عنوان اصلی طبقه‌بندی کرده‌اند؛ عوامل مؤثر بر "قابلیت ردیابی" مساله؛ "متغیرهای غیرقانونی مؤثر بر اجرا" و "توانایی قانون برای ساختاربندی اجرا". (Hill & Hupe, 2002)

در واقع شرایط اجرای اثربخش خط‌مشی از نظر ساباتیر و مازمانیان شامل: ۱.اهداف مشخص و روشن؛ ۲.روابط علت و معلولی و داشتن مبنای تئوریک؛۳. یک تثبیت‌کننده و یک رهبر، با مهارتهای سیاسی و مدیریتی؛ ۴.حمایت خط‌مشی‌ها ازسوی قانون‌گذاران، مقامات اجرایی، مراجع قضایی و گروه‌های هدف؛ ۵.توجه به شرایط اقتصادی، اجتماعی و بین‌المللی می‌باشد. (Abasi et al,2016)

اما گوگن[۲۶] و همقطارانش، مدلی با عنوان "مدل ارتباطات" برای تجزیه‌و تحلیل اجرا، تنظیم کرده‌اند که تأکیدی بسیار شدید روی آنچه بر پذیرش یا رد پیام‌ها بین لایه‌های حکومت اثر می‌گذارد، دارد. مطالعات گوگن و همکارانش از بسیاری جهات، به روابط فدرال/ ایالت در ایالات‌متحده آمریکا می‌پردازد. آن‌ها راجع به خط‌مشی ملی

به‌عنوان "پیام‌های فدرال"[۲۷] و همچنین تعاملات و تاثیرات متقابل در فرآیند خط‌مشی بحث می‌کنند. (Hill & Hupe, 2002) گوگن و همکارانش متغیرهای موجود در «مدل ارتباطات» را به‌صورت ذیل دسته‌بندی می‌کنند:

متغیرهای مستقل: ۱- برانگیزاننده‌ها و بازدارنده‌ها در سطح دولت مرکزی ۲- برانگیزاننده‌ها و بازدارنده‌ها در سطح کشوری و محلی

متغیرهای میانی: ۱- ظرفیت سازمانی ۲ - ظرفیت بوم‌شناسی ۳ - بازخورد و طراحی مجدد خط‌مشی

متغیر وابسته: اجرا

لستر[۲۸] نیز که از همکاران گوگن بود، مدل ساده‌تری شامل دو متغیر «ظرفیت اجرا» و «تعهد اجرا» ارائه کرد. او معتقد بود در صورتی که ظرفیت و تعهد اجرا در حد بالا باشد، اجرا به سرعت و سهولت پیشرفت می‌کند و در سایر حالات، مشکلات مختلفی در اجرا ایجاد می‌شود.

ادواردز[۲۹] نیز "ارتباطات" و "ساختار سازمانی" را بر منابع لازم برای اجرا اثرگذار می‌داند و معتقد است این مجموعه عوامل به همراه "گرایش‌ها و علایق مجریان" منجر به اجرا می‌گردد. در صورتی‌که گرایش‌های مجریان مساعد و موافق موضوع خط‌مشی بوده و "منابع لازم" فراهم باشد، می‌توان انتظار تحقق کارآمد اجرا را داشت. البته ساختارهای انعطاف‌پذیر سازمانی و سهولت ارتباطات بین عوامل اجرا لازمه اجرای موفق به شمار می‌آید. (Kazeminezhad et al,2019)

متلند[۳۰] (۱۹۹۵) مدلی را برای اجرا بر اساس دو متغیر "تضاد سیاسی" به معنای میزان کشمکشی که می‌توان در مرحله‌ی شکل‌گیری خط‌مشی شاهد آن بود و "ابهام در خط‌مشی" به معنای میزان شفافیت خط‌مشی تنظیم شده ارائه کرده است که حاصل آن چهار روش اجرا است. مدل اقتضایی چهار فرایند اجرای ایده‌آل برای اجرای خط‌مشی ارائه می‌دهد. این روش‌های ایده‌آل (اداری، سیاسی، تجربی و نمادین) بر مبنای کار متلند و ماتریس ابهام- تضاد وی می‌باشد. (Mohammadi et al, 2017)

بین‌المللی کردن آموزش عالی مستلزم هماهنگی و هم‌افزایی بین بخش‌های مختلف دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی است. این فرآیند نیازمند برنامه‌ریزی دقیق و اجرای

کارآمد خط‌مشی‌هایی است که بتوانند بین‌المللی شدن را به‌صورت عملیاتی و مستمر بهبود بخشند. از این رو، اجرای خط‌مشی‌های مرتبط با بین‌المللی کردن آموزش عالی باید شامل مراحلی همچون تصویب سیاست‌ها، برنامه‌ریزی دقیق، تخصیص منابع، و ارزیابی مستمر باشد.

مدل هایی مانند مدل ون میتر و ون هورن، که شش متغیر کلیدی را برای اجرای موفقیت‌آمیز خط‌مشی‌ها معرفی می‌کنند، می‌توانند به‌عنوان چارچوبی برای دانشگاه‌ها در مسیر بین‌المللی شدن مورد استفاده قرار گیرند. این متغیرها شامل استانداردها و اهداف خط‌مشی، منابع و مشوق‌ها، کیفیت روابط بین دولتی، مشخصات نهادهای اجرا، محیط اقتصادی، اجتماعی و سیاسی، و واکنش اجرا کنندگان هستند. با استفاده از این مدل‌ها، دانشگاه‌ها می‌توانند برنامه‌های خود را به‌صورت مؤثرتر و کارآمدتر عملیاتی کرده و به اهداف بین‌المللی‌سازی خود دست یابند.

برای مثال، در فرآیند جذب دانشجویان بین‌المللی، مدل‌های اجرای خط‌مشی می‌توانند به دانشگاه‌ها کمک کنند تا با تحلیل دقیق زمینه، تخصیص منابع مناسب، و ایجاد روابط مؤثر با سایر نهادها، برنامه‌های خود را به‌طور موفقیت‌آمیز اجرا کنند و به نتایج مطلوبی برسند. همچنین، ارزیابی مستمر و بازبینی خط‌مشی‌ها بر اساس بازخوردها و نتایج به دست آمده، می‌تواند به بهبود مداوم فرآیند بین‌المللی سازی کمک کند.

پیشینه پژوهش

در بررسی پیشینه پژوهش، ملاحظه شد پژوهش‌های مختلفی در حوزه ارائه مدل اجرای خط‌مشی انجام شده ولی پژوهشی که به ارائه مدل اجرای خط‌مشی بین‌المللی سازی آموزش عالی پرداخته باشد، یافت نشد. خلاصه‌ای از برخی تحقیقات این موضوع در ادامه آمده است:

تحقیقات خارجی

بین‌المللی‌سازی آموزش عالی و استراتژی‌های دانشگاهی: در بررسی استراتژی‌های بین‌المللی‌سازی، دیدگاه‌های مشابهی در مورد اهمیت همکاری‌های بین‌المللی، جذب دانشجو و توسعه برنامه‌های مشترک در دانشگاه‌ها وجود دارد. در این زمینه، دانشگاه‌های

مختلف به‌ویژه در کشورهای آسیای جنوب شرقی و کشورهای در حال توسعه به شدت بر جذب دانشجویان بین‌المللی و گسترش همکاری‌های پژوهشی تاکید دارند. به‌طور خاص، برخی پژوهش‌ها نشان می‌دهند که جامعه آسه‌آن به عنوان یک محرک خارجی کلیدی در تسریع فرآیند بین‌المللی‌سازی در دانشگاه‌های لائوس عمل می‌کند. از سوی دیگر، کشورهای دیگر مانند کره جنوبی به طور ویژه بر تطابق با روند جهانی شدن در سطوح فردی، نهادی و دولتی تأکید دارند و به‌طور همزمان، تلاش می‌کنند سیستم آموزشی خود را به سبک جهانی شکل دهند (سیساوات[۳۱] وهمکاران، ۲۰۲۳؛ یوم[۳۲] ، ۲۰۲۳).

اما برخی از پژوهش‌ها به نقش استراتژی‌های بازاریابی در بین‌المللی‌سازی آموزش عالی اشاره دارند. علاوه بر همکاری‌های علمی، استفاده از استراتژی‌های بازاریابی نوآورانه و مشتری‌محور نیز در جذب دانشجویان بین‌المللی و بین‌المللی‌سازی آموزش عالی اهمیت زیادی دارد. در این زمینه، ترکیب آمیخته بازاریابی با رویکرد استراتژیک، می‌تواند به جذب دانشجویان بین‌المللی کمک کند و منجر به بین‌المللی‌سازی پایدار موسسات آموزشی شود (هونگ و ین[۳۳]، ۲۰۲۲).

چالش‌ها و فرصت‌های بین‌المللی‌سازی در شرایط خاص: در مواجهه با چالش‌های جهانی‌شدن و بحران‌های مختلف مانند پاندمی کووید-۱۹، دانشگاه‌ها و موسسات آموزشی به بررسی تاثیرات این شرایط بر جذب دانشجویان بین‌المللی پرداخته‌اند. این مطالعات به طور خاص بر تاثیر اندازه موسسات آموزشی، و مشکلات ناشی از همه‌گیری تأکید دارند و بر این باورند که موسسات با اندازه کوچک تا متوسط در مدیریت منابع و خط‌مشی‌های جذب دانشجو با چالش‌هایی روبه‌رو هستند (جیمز[۳۴]، ۲۰۲۲). در عین حال، برخی پژوهش ها به بررسی تأثیرات عوامل فرهنگی و اجتماعی بر رضایت دانشجویان بین‌المللی پرداخته و بر موانع زبانی و تفاوت‌های فرهنگی به عنوان موانع عمده در تحصیل این دانشجویان تأکید دارند (جیانگ[۳۵] و همکاران، ۲۰۲۰).

همکاری‌های بین‌المللی در سطح پژوهشی: همکاری‌های تحقیقاتی بین‌المللی به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه و گروه بریکس یکی دیگر از مباحث مورد توجه است. این همکاری‌ها بر اساس عوامل ژئوپلیتیک، مزیت‌های رشته‌ای و نیازهای علمی کشورها شکل می‌گیرد و به تقویت کیفیت و تاثیر پژوهش‌های علمی کمک می‌کند (فن و همکاران[۳۶] ، ۲۰۲۲).

اثرات فرهنگی بر دانشجویان بین‌المللی: از سوی دیگر، برخی پژوهش‌ها بـه تـاثیرات فرهنگی و چندفرهنگی بر دانشجویان بین المللی و چگونگی جـذب ایـن دانشـجویان در موسسات مختلف پرداخته‌اند. این مطالعات نشان می‌دهند که موانـع زبـانی و دسترسـی محدود به خدمات پشتیبانی دانشگاه در کشورهای میزبـان مـی توانـد تـاثیر زیـادی بـر رضایت دانشجویان داشته باشد (زیمرمن[۳۷] و همکاران، ۲۰۲۰).

این دسته‌بندی‌ها نشان می‌دهند که دیدگاه‌های مختلفی در زمینه بین‌المللی‌سـازی آموزش عالی وجود دارد که به طور مشترک بر اهمیت جـذب دانشـجویان بـین المللـی، همکاری‌هـای پژوهشـی و اسـتراتژی‌هـای بازاریـابی متمرکـز شـده‌انـد. در عـین حـال، چالش‌هایی مانند موانع زبانی، تفاوت‌های فرهنگی و شرایط خاص ماننـد بحـران‌هـا نیـز تأثیرات خود را بر روند بین‌المللی‌سازی آموزش عالی گذاشته‌اند.

تحقیقات داخلی

در ایران، پژوهش‌های متعددی در زمینه بین‌المللی‌سازی آموزش عالی انجام شده اسـت که می‌توان آن‌ها را در دسته‌بندی‌های زیر قرار داد:

اهمیت جذب دانشجویان بین‌المللی و نیازهای آنان: تحقیقات نشـان مـی‌دهنـد کـه اهمیت جذب دانشجویان بین‌المللی شامل ابعادی چون دستیابی به استانداردهای بالای آموزشی و تحقیقاتی، درآمدزایی و توسعه دیپلماسی دانش مـی‌باشـد (حسـن رضـایی و همکاران، ۱۴۰۱؛ زاهد بابلان و همکاران، ۱۴۰۱). برخی پژوهش‌ها نیز به توسعه کشـور، توسعه دانشگاه و دانشجو و دانش‌آموخته و تعالی سازمانی دانشگاه اشاره دارند (ولیمقدم زنجانی و همکاران؛ ۱۴۰۰) برای جذب مؤثر دانشجویان بین‌المللی، دانشگاه‌ها بایـد بـر چندین بُعد اصلی تمرکز کننـد. ایـن ابعـاد شـامل بهبـود کیفیـت آمـوزش و یـاددهی-یادگیری، ارائه خدمات اداری و پشتیبانی مناسب، و ارائه خدمات فرهنگـی، راهنمـایی و مشاوره مـی‌باشـد. ایـن نیازهـا بـه‌ویـژه در زمینـه‌هـای آموزشـی و پشـتیبانی، بایـد در برنامه‌ریزی‌های دانشگاه‌ها لحاظ گردد تـا جـذب دانشـجویان بـین‌المللـی بهبـود یابـد. (پورآتشی و زمانی، ۱۴۰۳؛ حسن رضایی، ۱۴۰۱؛ حلاج دهقانی و همکاران، ۱۳۹۸).

اما زاهد بابلان و همکاران (۱۴۰۱) به ابعاد منابع انسانی، زیرساخت‌های فیزیکی، عوامـل اقتصادی و عوامل فناوری و حلاج دهقانی (۱۳۹۸) به موقعیت دیپلماتیک و مزیـت رقـابتی

رشته‌های تحصیلی نیز به عنوان عوامل جذب دانشجویان بین‌المللی اشاره می‌کنند.

چالش‌ها و موانع جذب دانشجویان بین‌المللی: برخی پژوهش‌ها بر چالش‌های اساسی جذب دانشجویان بین‌المللی در ایران تأکید دارند. این چالش‌ها معمولاً در ابعاد مختلفی چون موانع آموزشی، موانع فرهنگی و اجتماعی، موانع اقتصادی، و موانع ساختاری و مدیریتی قرار دارند. علاوه بر این، موانع سیاسی و موانع زبان و فرهنگ نیز از جمله موانع عمده ای هستند که بر روند جذب تأثیرگذار هستند. (فضلی یزد و همکاران، ۱۳۹۸؛ حلاج دهقانی و همکاران، ۱۳۹۸؛ زاهد بابلان و همکاران، ۱۴۰۱).

چالش‌های فرهنگی و اجتماعی در جذب دانشجویان بین‌المللی: علاوه بر چالش‌های اقتصادی و مدیریتی، برخی پژوهش ها بر تأثیرات فرهنگی و اجتماعی بر جذب و رضایت دانشجویان بین‌المللی تأکید دارند. موانع زبانی و تفاوت‌های فرهنگی می‌تواند تأثیر زیادی بر فرایند جذب دانشجویان بین‌المللی داشته باشد و باید در سیاست‌های جذب و پشتیبانی مورد توجه قرار گیرد. (فضلی یزد و همکاران، ۱۳۹۸؛ پورآتشی و زمانی، ۱۴۰۳).

استراتژی‌ها و سیاست‌ها برای بین‌المللی‌سازی آموزش عالی: در راستای بین‌المللی‌سازی آموزش عالی، برخی پژوهش‌ها بر لزوم طراحی سیاست‌ها و استراتژی‌های خاص به منظور توسعه فعالیت‌های علمی بین‌المللی و جذب دانشجویان بین‌المللی تأکید دارند. این استراتژی‌ها باید به‌گونه‌ای باشند که از طریق ارزیابی مستمر، امکان بهبود و توسعه در فرآیند بین‌المللی سازی را فراهم آورند. (حاجیلو و همکاران، ۱۴۰۲؛ حسن رضایی، ۱۴۰۱؛ ولی مقدم زنجانی و همکاران، ۱۴۰۰).

مدل‌های اجرایی برای توسعه همکاری‌های علمی بین‌المللی: برخی از پژوهش‌ها بر طراحی مدل‌های اجرایی و راهبردهای علمی برای همکاری‌های بین‌المللی در نظام آموزش عالی تأکید کرده‌اند. این مدل‌ها بر مبنای عوامل مختلفی چون منابع انسانی، زیرساخت‌ها، سیاست‌های حمایتی، و همکاری‌های تحقیقاتی شکل می‌گیرند. این تحقیقات تأکید دارند که دانشگاه‌ها برای توسعه همکاری‌های علمی، باید برنامه‌های استراتژیک و سازمانی مشخصی داشته باشند. (زاهد بابلان و همکاران، ۱۴۰۱؛ ولیمقدم زنجانی و همکاران، ۱۴۰۰؛ منشگر و همکاران، ۱۴۰۰).

با توجه به دسته‌بندی نظرات مختلف در حوزه بین‌المللی‌سازی آموزش عالی، به‌طور کلی می توان گفت که اکثر پژوهش‌ها بر چند مقوله اصلی متمرکز هستند. این مقولات

شامل بهبود کیفیت آموزشی و پشتیبانی، سیاست‌ها و استراتژی‌های بین‌المللی‌سازی، و مدل‌های اجرایی برای همکاری‌های علمی بین‌المللی است. همچنین، چالش‌های عمده‌ای مانند موانع فرهنگی، اجتماعی و مدیریتی نیز در تمامی این پژوهش‌ها به‌طور مشترک مطرح شده‌اند.

بررسی پیشینه پژوهش نشان می‌دهد با وجود اینکه پژوهش‌های متعددی در زمینه بین‌المللی‌سازی آموزش عالی و همینطور در زمینه اجرای خط مشی‌های عمومی به صورت جداگانه در ایران صورت گرفته، اما تاکنون پژوهشی برای ارائه مدل مناسب اجرای خط‌مشی بین‌المللی سازی با تاکید بر جذب دانشجویان بین‌المللی در ایران صورت نگرفته است. بنابراین این پژوهش با شناسایی این خلا تحقیقاتی، تلاش می‌کند مدل مناسب اجرای خط‌مشی مذکور را پر کند.

روش پژوهش

این پژوهش با رویکرد کیفی و با استفاده از روش تحلیل مضمون که روشی برای شناخت، تحلیل و گزارش الگوهای موجود در داده‌های کیفی است، انجام شد. پژوهش حاضر از لحاظ گردآوری داده‌ها از نوع اسنادی و از بعد هدف، اکتشافی و رویکرد پژوهش استقرایی است. به این صورت که از استقرا و نظریه‌پردازی از طریق جز به کل و اخذ نظرات خبرگان جهت ساخت مدل بهره گرفته شده است.

جامعه آماری پژوهش، کلیه خبرگان این حوزه بودند که متشکل از مدیران کل و معاونان وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و مدیران و معاونان دانشگاه آزاد اسلامی و همچنین اعضای هیأت علمی دانشگاه‌ها بودند که به نوعی با موضوع خط‌مشی‌گذاری آشنا بوده و دارای سابقه خدمت بالای ۱۵ سال با مدارک کارشناسی ارشد و بالاتر بودند. نمونه‌های این پژوهش و

گروه از خبرگان از طریق نمونه‌گیری غیراحتمالی از نوع هدفمند انتخاب شده بودند. حجم نمونه تعداد ۱۵ نفر خبره با سابقه خدمتی در آموزش عالی، دارای مدارک تحصیلی کارشناسی ارشد و بالاتر و سمت مدیریتی بودند. ابزار گردآوری اطلاعات مصاحبه عمیق بود. بعد از اجرای هر مصاحبه فایل مصاحبه‌هایی که اجازه ضبط داده شده بود، شنیده و تبدیل به متن شده و برای مصاحبه بعدی سوالات مصاحبه جرح و

تعدیل شد. همچنین در فرایند اجرای مصاحبه که با روش ساختارنیافته برگزار شد، صحبت‌های خود مصاحبه‌شونده می‌توانست مبنایی برای سوال بعدی قرار گیرد. بعد از تحلیل محتوای مصاحبه‌ها در کنار تحلیل محتوای متون، مقولات نهایی برای شکل‌دهی به مدل پدیدار شدند. در این پژوهش نیز از فرایند سه مرحله‌ای تحلیل مضمون شامل سه مرحله مضامین پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر استفاده شده است. در مرحله‌ی اول پس از انجام مصاحبه‌های ساختارنیافته از اعضای هیأت علمی و مدیران ارشد وزارت علوم، تحقیقات و فناوری نتایج به صورت واحدهای معنایی (مضامین پایه) در نظر گرفته شد. در مرحله دوم، در راستای ترکیب مضامین پایه که به نظر می‌رسد یک معنای واحد را در خود دارند، دسته‌بندی و معنایابی بین واحدها، انجام و در نهایت مولفه‌ها به عنوان مضامین سازمان‌دهنده در نظر گرفته شدند. در مرحله سوم، تعدادی مضامین فراگیر شناسایی شد که مفاهیم کلیدی پژوهش را بیان می‌کنند. در این مرحله به طور مستقیم از هر ایده تئوریکی که زیربنای پژوهش را تشکیل می‌داد استفاده شد، البته تا آنجایی که این ایده تئوریک توسط تحلیل‌های ما حمایت شدند. در نهایت کدهای انتخابی به عنوان ابعاد در این پژوهش در نظر گرفته شدند. شایان ذکر است که مراحل سه‌گانه مضامین پایه و سازمان‌دهنده و فراگیر به صورت متداخل انجام گرفتند. بدین معنا که با تولید تعدادی مضامین پایه و مقایسه مستمر آن‌ها، محقق به مضامین سازمان‌دهنده رهنمون شده و بدین ترتیب رفته‌رفته مجموعه خوشه‌ها کامل و کامل‌تر گردیده و با تفسیر و خوشه‌بندی آنها در یک سطح بالاتر، مضامین فراگیر ظهور یافته است. بدین ترتیب بر اساس مصاحبه‌های صورت گرفته ابتدا ۱۴۴ کد اولیه استخراج شدند. سپس با مطالعه کدهای اولیه، دسته بندی برای تم‌های اولیه ایجاد شد. در بخش بعدی کدها مورد بازبینی قرار گرفت و اعتبار آنها در نظر گرفته شد. در نهایت کدها در قالب ۳۵ شاخص، ۹ مولفه و ۳ بعد که در جدول شماره ۱ دیده می‌شود، دسته‌بندی شدند.

در این پژوهش از پایایی بازآزمون و روش توافق درون‌موضوعی برای محاسبه پایایی مصاحبه‌های انجام گرفته استفاده شد. برای محاسبه پایایی بازآزمون از میان مصاحبه‌های انجام گرفته، چند مصاحبه به‌عنوان نمونه انتخاب شده و هر کدام از آن‌ها در یک فاصله زمانی کوتاه و مشخص دوباره کُدگذاری شدند. سپس کُدهای مشخص شده در دو فاصله زمانی برای هر کدام از مصاحبه‌ها با هم مقایسه شدند. از روش

بازآزمایی برای ارزیابی ثبات کدگذاری پژوهشگر استفاده گردید. در هر کدام از مصاحبه-ها، کدهایی که در دو فاصله زمانی با هم مشابه بودند با عنوان "توافق" و کدهای غیرمشابه با عنوان "عدم توافق" مشخص شدند. روش محاسبه پایایی بین کدگذاری‌های انجام گرفته توسط محقق در دو فاصله زمانی به شرح زیر بوده است:

$$\text{درصد پایایی} = \frac{۲\left(\text{تعدادتوافقات}\right)}{\text{تعداد کل کدها}} \times ۱۰۰$$

در این پژوهش ضریب پایایی بین کدگذاری‌های انجام شده ۰,۷۲ درصد به دست آمد که بیانگر قابل قبول بودن آن است.

یافته‌ها

بر اساس مضامین به دست آمده، ابعاد اصلی موثر در جذب دانشجویان بین‌المللی شامل برنامه‌ریزی و مدیریت جذب دانشجویان، توسعه زیرساخت‌ها و تعاملات بین‌المللی و توسعه حمایت مالی و توانمندی‌های دانشگاه‌ها می‌باشد. این ابعاد ۹ مولفه و ۳۵ شاخص را در بر می‌گیرند. در جدول شماره ۱ مضامین پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر که بر اساس مصاحبه‌ها استخراج شده‌اند، نشان داده شده است:

جدول شماره ۱- مضامین پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر

ردیف	شاخص (مضمون پایه)	مولفه (مضمون سازمان دهنده)	ابعاد (مضمون فراگیر)
	جذب نخبگان و تیم‌های فناور	بهبود فرآیند جذب نخبگان و تیم‌های فناور	برنامه‌ریزی و مدیریت جذب دانشجویان
	بهبود جذب و نگهداشت نخبگان		
	بهبود و مدیریت فرآیندهای جذب دانشجو		
	تدوین راهبردهای جذب دانشجو		
	مدیریت هوشمند و جامع جذب دانشجویان بین‌المللی	طراحی برنامه‌های هدفمند جامع جذب دانشجوی بین‌المللی	
	استراتژی‌های بازاریابی هدفمند برای مؤسسات آموزشی		
	رقابت‌پذیری در جذب دانشجویان خارجی		
	نوآوری در سیاست‌های جذب دانشجویان بین‌المللی		

ردیف	شاخص (مضمون پایه)	مولفه (مضمون سازمان دهنده)	ابعاد (مضمون فراگیر)
	گسترش جذب دانشجویان از مناطق مختلف جهان		
	اصلاح ساختار آموزشی بر اساس استانداردهای جهانی	اصلاح ساختار آموزشی	
	بهبود فرآیندهای تخصیص و مدیریت بورس‌ها		
	بهبود فرآیندهای اداری و اجرایی جذب	اصلاح ساختار اداری	
	تسهیل خدمات کنسولی برای دانشجویان		
	تسهیل فرآیندهای اداری تایید مدارک		
	بهبود امکانات رفاهی و آموزشی برای دانشجویان خارجی	توسعه زیرساخت‌های آموزشی و پژوهشی	توسعه زیرساخت‌ها و تعاملات بین‌المللی
	تقویت زیرساخت‌های تحصیلی برای دانشجویان بین‌المللی		
	دیجیتالی‌سازی آموزش عالی		
	گسترش آموزش به زبان‌های خارجی در دانشگاه‌ها		
	تقویت زیرساخت‌های آموزشی و پژوهشی		
	افزایش اعتبار مدارک دانشگاه‌های ایرانی در سطح بین‌الملل	ارتقاء توانمندی‌های علمی دانشگاه‌ها	
	توسعه توانمندی‌های علمی دانشگاه‌ها		
	استفاده از ظرفیت نخبگان و شرکت‌های دانش‌بنیان		
	تقویت دیپلماسی علمی و افزایش جذب دانشجویان خارجی	توجه به جایگاه دیپلماسی علمی و توسعه تعاملات بین‌المللی	
	تقویت همکاری‌های علمی و دیپلماسی آموزشی		
	گسترش دیپلماسی علمی و فرهنگی		
	گسترش برنامه‌های تبادل برای افزایش تعاملات بین‌المللی		
	تقویت همکاری‌های بین‌المللی در آموزش عالی		
	نقش و مأموریت رایزنان علمی		
	حمایت مالی و اشتغال برای دانشجویان بین‌المللی	ارائه حمایت‌های مالی به دانشجویان بین‌المللی	توسعه حمایت مالی و توانمندی‌های دانشگاه‌ها
	تدوین چارچوب قانونی		
	ملاحظات اقتصادی		
	مشارکت بخش خصوصی در بین‌المللی سازی		
	حمایت‌های ویژه از اعضای هیات علمی دانشگاه‌ها برای جذب دانشجوی بین‌المللی	حمایت مالی از دانشگاه‌های پذیرنده دانشجویان بین‌المللی	
	حمایت‌های ویژه مالی، اداری، دیپلماتیک از دانشگاه‌های دارای مجوز جذب دانشجوی بین‌المللی		
	حمایت از توسعه کرسی‌های زبان و ادبیات فارسی		

بر اساس تحلیل داده‌ها و بررسی مضامین به دست آمده، نتایج اصلی پژوهش به صورت زیر تبیین می‌شود:

۵-۱- برنامه‌ریزی و مدیریت جذب دانشجویان بین‌المللی

بر اساس مصاحبه‌های صورت گرفته، یکی از ابعاد اصلی موثر بر جذب دانشجویان بین‌المللی، برنامه‌ریزی و مدیریت بیان شده است. چهار مولفه برای این بعد شناسایی شده است که شامل طراحی برنامه‌های هدفمند جامع جذب دانشجوی بین‌المللی، بهبود فرآیند جذب و نگهداشت نخبگان علمی و تیم‌های فناور، اصلاح ساختار آموزشی و اصلاح ساختار اداری می‌باشد.

۵-۱-۱- **طراحی برنامه‌های هدفمند جامع جذب دانشجوی بین‌المللی**: به منظور موفقیت در جذب دانشجویان خارجی، دانشگاه‌های ایران نیاز به یک چارچوب برنامه‌ریزی‌شده و هدفمند برای ایجاد فرآیندهای شفاف جذب و نگهداشت دارند. باید نهادهای سیاستگذار درصدد ایجاد یک برنامه جامع برای مدیریت جذب دانشجویان بین‌المللی بوده تا این فرآیند به صورت یکپارچه پیگیری شود. یافته‌ها نشان می‌دهند که استراتژی های بازاریابی آموزشی هدفمند باید طراحی و اجرا شوند تا دانشگاه های ایرانی بتوانند با مؤسسات آموزشی پیشرو در سطح جهانی رقابت کنند. نوآوری در سیاست‌های جذب و تنوع‌بخشی به دانشجویان از نظر ملیت، در این زمینه، ضروری است.

۵-۱-۲- **بهبود فرآیند جذب و نگهداشت نخبگان علمی و تیم های فناور:** بهبود فرایند جذب و نگهداشت نخبگان علمی و تیم‌های فناور یکی از ملزومات اصلی برای توسعه علمی در عرصه بین‌المللی محسوب می‌شود. یافته‌ها بر تدوین راهبردهای جذب دانشجو و بهبود و مدیریت فرآیند جذب دلالت می‌کنند که باید در جذب دانشجو، بیشتر به جذب نخبگان تاکید شود. ضروری است موانعی که برای فعالیت‌های تخصصی دانشجویان بین‌المللی در دانشگاه‌ها و حتی محیط خارج از دانشگاه وجود دارد رفع و همچنین مشوق‌هایی نیز برای انجام فعالیت‌های پژوهشی و فناورانه مشترک میان این دانشجویان با دانشجویان ایرانی طراحی شود.

۵-۱-۳- **اصلاح ساختار آموزشی:** اصلاح ساختارهای آموزشی دانشگاه‌ها بر اساس استانداردهای بین‌المللی می‌تواند به افزایش اعتبار علمی دانشگاه‌ها در سطح جهانی

کمک کند. تخصیص بورس‌های تحصیلی و مدیریت انواع آن بر اساس شاخص‌های مختلف و تنوع بخشی به آن‌ها در اصلاح ساختار آموزشی موثر است. در راستای اصلاح ساختار آموزشی می‌توان به اصلاح سرفصل آموزشی بر اساس استانداردهای بین‌المللی، توسعه تدریس به زبان‌های غیر فارسی به خصوص زبان انگلیسی، انعقاد تفاهم‌نامه برای تعریف ساختار آموزشی حاکم در کشور و اعتباربخشی به آن در کشورهای فرستنده‌ی دانشجویان اشاره کرد. بورس‌های تحصیلی بایستی بر اساس نیازمندی‌های کشورهای هدف، تکمیل ظرفیت‌های بلااستفاده‌ی دانشگاه‌های داخل، جذب دانشجویان از ملیت‌های مختلف، جذب نخبگان علمی و ... تعریف و ساختار اعطای آن به خوبی طراحی و معرفی شود.

۵-۱-۴- **اصلاح ساختار اداری**: در زمینه اجرای موفق خط‌مشی بین‌المللی‌سازی، اصلاح ساختارهای اداری و تسهیل رویه‌ها، به‌ویژه در زمینه تأیید مدارک تحصیلی و خدمات کنسولی، ضروری است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهند که تسهیل خدمات کنسولی برای دانشجویان بین‌المللی و کاهش موانع بوروکراتیک می‌تواند جذب این دانشجویان را بهبود بخشد. بهبود فرآیندهای اداری و اجرایی شامل استانداردسازی و هماهنگ‌سازی فرآیندهای تایید و انتقال مدارک بین‌المللی، که نیازمند همکاری وزارت‌خانه‌ها و سازمان‌های دولتی است، نیز موثر خواهد بود. ساختارهای اداری برای جذب موفق دانشجویان بایستی چابک شوند و تا حد امکان فرآیندهای جذب به صورت الکترونیکی صورت پذیرند. تقویم زمانی پذیرش دانشجویان بر اساس تقویم آموزشی به دقت تعریف و اطلاع‌رسانی از طرق مختلف به ویژه فضای مجازی تقویت شود. همچنین فرهنگ سازمانی تعامل با دانشجویان بین‌المللی برای همه‌ی افراد مرتبط از جمله اساتید، دانشجویان ایرانی و کارکنان این بخش تعریف شود.

۵-۲- توسعه زیرساخت‌ها و تعاملات بین‌المللی

توسعه زیرساخت‌ها و تعاملات بین‌المللی شامل سه مولفه توسعه زیرساخت‌های آموزشی و پژوهشی، ارتقاء توانمندی‌های علمی دانشگاه‌ها و توجه به جایگاه دیپلماسی علمی و توسعه تعاملات بین‌المللی می‌باشد که در ادامه توضیح داده می‌شوند.

۵-۲-۱- **توسعه زیرساخت‌های آموزشی و پژوهشی**: یافته‌ها حاکی از آن

هستند که توسعه زیرساخت های آموزشی، پژوهشی و رفاهی با تأکید بر ایجاد فضاهای تعامل‌پذیر بین‌المللی می‌تواند به‌عنوان محور اصلی در پیشبرد خط‌مشی بین‌المللی‌سازی مؤثر واقع شود؛ تقویت زیرساخت‌های تحصیلی در کلیه ابعاد آن از جمله آموزشی، پژوهشی، منابع انسانی و ... و بهبود امکانات رفاهی برای دانشجویان بین‌المللی شامل خوابگاه‌ها، تسهیلات و کمک هزینه‌های پژوهشی و آموزشی و خدمات پشتیبانی فرهنگی که نیازهای دانشجویان بین‌المللی را برآورده سازد، می‌باشد. دیجیتالی‌سازی آموزش، توسعه دوره‌های مجازی و توسعه آموزش به زبان‌های خارجی در برنامه‌های درسی، باعث تسهیل در جذب دانشجویان بین‌المللی می‌شود و این دانشجویان را با استانداردهای جهانی آموزش عالی آشنا می‌سازد.

۵-۲-۲- **ارتقاء توانمندی‌های علمی دانشگاه‌ها:** ارتقای اعتبار مدارک دانشگاهی ایران در سطح جهانی از طریق بهبود رتبه‌بندی دانشگاه‌ها و ایجاد تعاملات علمی بین‌المللی که منجر به تقویت ارزش مدارک می‌شود، نیز از عوامل افزایش حضور دانشجویان خواهد بود. استفاده از ظرفیت نخبگان و شرکت‌های دانش‌بنیان می‌تواند در افزایش توان علمی و پژوهشی دانشگاه‌ها و حمایت از برنامه‌های بین‌المللی‌سازی مفید باشد.

۵-۲-۳- **توجه به جایگاه دیپلماسی علمی و توسعه تعاملات بین‌المللی:** گسترش دیپلماسی علمی و فرهنگی با استفاده از تعاملات علمی، پژوهشی و همکاری‌های مشترک با دانشگاه‌ها و مؤسسات بین‌المللی و نیز افزایش جذب دانشجوی بین‌المللی بایستی مدنظر قرار گیرد. در راستای افزایش تعاملات بین‌المللی، می‌توان به نقش رایزنان علمی در توسعه تبادل دانشجو با سایر کشورها، توسعه همکاری‌های علمی بین‌المللی اشاره کرد.

۵-۳- حمایت‌های مالی و توسعه توانمندی دانشگاه‌ها:

۵-۳-۱- **تأمین حمایت‌های مالی مناسب برای دانشجویان بین‌المللی:** ایجاد بسترهای مالی، قانونی و اقتصادی از دیگر محورهای مهم این مطالعه بود. یافته ها حاکی از آن هستند که ارائه حمایت‌های مالی مستقیم از طریق ایجاد بورس‌های تحصیلی، وام‌های دانشجویی و فرصت‌های کارآموزی برای دانشجویان بین‌المللی می‌تواند انگیزه

حضور آنها را افزایش دهد. مشارکت بخش خصوصی نیز می‌تواند در افزایش جذب دانشجویان بین‌المللی مفید باشد.

۵-۳-۲- **حمایت مالی از دانشگاه‌های پذیرنده دانشجویان بین‌المللی:** یافته‌ها نشان می‌دهند در راستای توانمندی دانشگاه‌ها، می‌توان به حمایت‌های ویژه مالی از دانشگاه و اعضای هیات علمی در رابطه با جذب دانشجوی بین‌المللی و توسعه کرسی‌های زبان و ادبیات فارسی اشاره کرد. از جمله راهبردها برای حمایت‌های مالی از دانشگاه‌ها می‌توان به تخصیص بودجه ویژه‌ی ایجاد زیرساخت‌های جذب دانشجویان بین‌المللی از جمله برای اسکان خوابگاهی این دانشجویان، ارائه بورس تحصیلی به دانشجویان مستعد، تخصیص اعتبار برای حضور در رویدادهای بین‌المللی و معرفی توانمندی‌های دانشگاه، تاکید بر ارتقای اعضای هیات علمی بر اساس تعداد دانشجوی بین‌المللی اشاره کرد.

نتیجه‌گیری

همان‌گونه که خط‌مشی‌گذاری برای رسیدن به اهداف سازمانی ضروری و حیاتی است، اندیشیدن تمهیداتی برای اجرای خط‌مشی‌های مصوب، نیز ضروری می‌نماید. پیامدهای اجرای موفق خط‌مشی در زمینه جذب دانشجویان بین‌المللی می‌تواند شامل افزایش اعتبار علمی و رتبه‌بندی دانشگاه‌های ایران، تسهیل در انتقال دانش و تکنولوژی، و ایجاد فرصت‌های جدید برای همکاری‌های بین‌المللی باشد. علاوه بر این، موفقیت در این زمینه می‌تواند به تقویت اقتصاد دانش‌بنیان و افزایش تعاملات فرهنگی و علمی با سایر کشورها منجر شود. بررسی ما نشان می‌دهد که بین‌المللی‌سازی آموزش عالی در ایران نیازمند یک تغییر اساسی و رویکرد جامع است که بسترهای مختلفی از اصلاح ساختار آموزشی و اداری تا تقویت زیرساخت‌ها و دیپلماسی علمی را در راستای جذب دانشجویان بین‌المللی در بر می‌گیرد. این رویکرد باید با توجه به تحولات جهانی و نیازهای ویژه دانشجویان بین‌المللی و با در نظر گرفتن چالش‌های فرهنگی، اقتصادی و سیاسی کشور طراحی و اجرا شود. از منظر تئوریک، موفقیت در بین‌المللی‌سازی نیازمند یکپارچگی بین اهداف سیاستگذاری و ظرفیت های اجرایی است تا بتواند به طور موثر و پایدار به اهداف خود دست یابد. توجه به مؤلفه‌های کلیدی همچون برنامه‌ریزی دقیق،

اصلاح ساختارهای اداری، توسعه زیرساخت‌ها و تأمین حمایت‌های مالی می‌تواند به بهبود فرآیند اجرای خط‌مشی‌های بین‌المللی‌سازی کمک کند. یافته‌های پژوهش به طور مشخص نشان دادند که:

۱. پیشبرد برنامه‌های بین‌المللی‌سازی به شیوه‌ای علمی و برنامه‌ریزی‌شده، می‌تواند دانشگاه های ایران را به یکی از مقاصد جذاب برای دانشجویان بین المللی تبدیل کند. ایجاد فضای رقابتی در این زمینه و استفاده از استراتژی های بازاریابی برای افزایش شناخته‌شدن دانشگاه‌ها در سطح جهانی از جمله اقدامات ضروری است. این برنامه‌ها می‌تواند شامل معرفی برنامه‌های آموزشی، رفاهی، فرهنگی، سلامت و ... برای دانشجویان باشد. از سوی دیگر باید از سوی نهادهای سیاستگذار به تدوین برنامه هایی مبنی بر ضرورت جذب دانشجوی خارجی در راستای بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها برای توجیه دانشگاه‌ها به عنوان ذینفعان این امر و همچنین تعیین تکالیف کمّی برای آن‌ها بر اساس امکانات و زیرساخت‌های جذب دانشجوی خارجی در بازه‌های زمانی مشخص بپردازند.

۲. اصلاح ساختارهای بوروکراتیک و تسهیل خدمات کنسولی و اداری می‌تواند موانع اصلی بر سر راه اجرای سیاست‌های بین‌المللی‌سازی را برطرف سازد. هماهنگ‌سازی فرآیندهای تایید مدارک و ایجاد همکاری‌های بین سازمانی از جمله اقدامات مورد نیاز برای تسهیل روند جذب دانشجویان خارجی است.

۳. اصلاح ساختار آموزشی نیز از جمله راهبردهای افزایش جذب دانشجو است. برنامه‌ریزی برای تدریس به زبان انگلیسی در برخی از مقاطع و رشته‌های خاص که در آن رشته‌ها کشورهای رقیب، فعالیت ویژه‌ای دارند و دانشگاه‌های ما از ظرفیت آزاد برای پذیرش دانشجو برخوردارند، می‌تواند در جذب دانشجو از کشورهای مختلف موثر باشد. اصلاح سرفصل دروس بر اساس استانداردهای بین‌المللی می‌تواند به افزایش اعتبار علمی دانشگاه‌ها در سطح جهانی کمک کند. همینطور از دوره همه‌گیری کووید ۱۹ به بعد، استقبال از دوره‌های مجازی افزایش یافته است. بنابراین طراحی دوره‌های مجازی نیز راهگشاست.

۴. توسعه دیپلماسی علمی به عنوان یکی از ابزارهای مهم در افزایش همکاری‌های علمی و فرهنگی می‌تواند به تقویت موقعیت ایران در صحنه بین‌المللی کمک

کند. گسترش همکاری های علمی با دانشگاه ها و مؤسسات خارجی و افزایش تعاملات فرهنگی در جذب و نگهداشت دانشجویان بین‌المللی تأثیر بسزایی دارد. به طور کلی، طراحی برنامه‌های جذب دانشجویان از مناطق مختلف جهان، گسترش همکاری‌های فرهنگی و زبانی، و ایجاد فرصت‌های پژوهشی مشترک، می‌تواند نقش بسزایی در افزایش تعداد دانشجویان بین‌المللی ایفا کند.

۵. این پژوهش تایید کرد که تأمین حمایت‌های مالی و اقتصادی برای دانشجویان بین‌المللی و ارائه خدمات پشتیبانی، از عوامل اصلی موفقیت بین‌المللی‌سازی است. دانشگاه‌ها با فراهم آوردن بورس‌های تحصیلی و ایجاد فرصت‌های شغلی برای دانشجویان خارجی، می توانند جذب آنها را تسهیل کرده و از طریق ایجاد تعامل با بخش خصوصی به تقویت توانمندی‌های علمی کشور کمک کنند.

بر این اساس، به نظر می‌رسد از میان مدل‌های اجرای خط‌مشی که در این پژوهش معرفی شدند، مدل ون‌میتر و ون‌هورن با یافته‌های این پژوهش انطباق بیشتری داشته و لذا مدل مناسب‌تری برای اجرای خط‌مشی بین‌المللی سازی آموزش عالی شناخته شد.

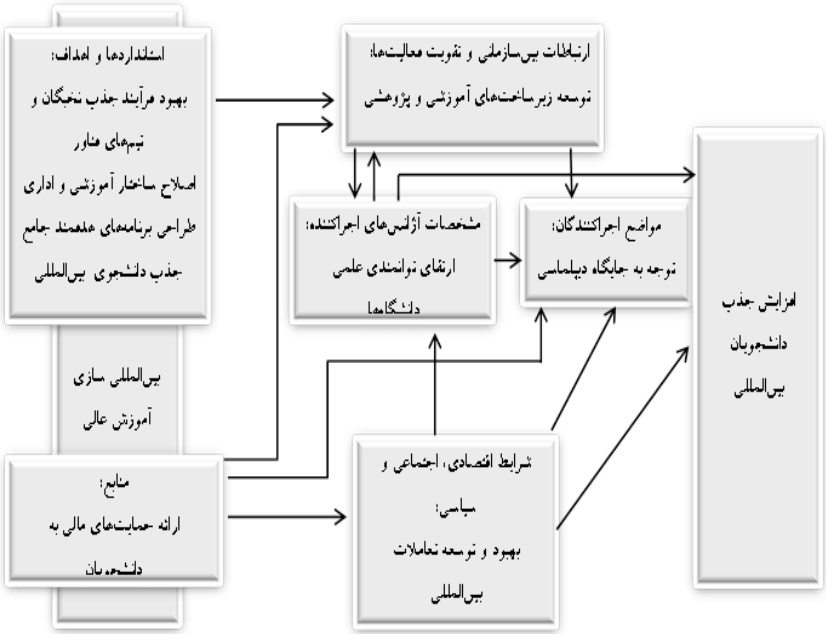

در نهایت، مدل پیشنهادی این پژوهش می‌تواند به عنوان یک چارچوب کاربردی برای توسعه و اجرای سیاست‌های بین‌المللی‌سازی در دانشگاه‌های ایران مورد استفاده قرار گیرد. این مدل با تأکید بر برنامه ریزی استراتژیک، اصلاح ساختارها، گسترش زیرساخت های علمی و رفاهی و تأمین منابع مالی لازم، قادر است گام های موثری در جهت توسعه و بهبود کیفیت آموزش عالی ایران در سطح بین‌المللی بردارد و به تحقق اهداف بلندمدت بین‌المللی‌سازی کمک کند.

از محدودیت‌های این تحقیق می‌توان به کمبود داده‌های دقیق و به‌روز در زمینه جذب دانشجویان بین المللی در ایران و تغییرات سریع در سیاست های جهانی و منطقه‌ای اشاره کرد که می‌تواند تأثیرات قابل توجهی بر نتایج تحقیق داشته باشد. همچنین، تفاوت‌های فرهنگی و ساختاری بین دانشگاه‌های مختلف نیز می‌تواند اجرای سیاست‌ها را تحت تأثیر قرار دهد.

برای تحقیقات آینده، پیشنهاد می‌شود که به بررسی تاثیرات بلندمدت برنامه های جذب دانشجویان بین المللی بر جوامع محلی و خود دانشجویان پرداخته شود. همچنین، مطالعه تطبیقی بین کشورهای موفق در این زمینه و ایران می تواند دیدگاه های جدیدی برای بهبود فرآیندهای جذب دانشجویان بین‌المللی ارائه دهد. بررسی نقش فناوری‌های نوین در تسهیل بین‌المللی‌سازی نیز می‌تواند محور مهمی برای مطالعات آتی باشد.

پی‌نوشت‌ها

1. Kehm
2. Ozturgut
3. Kusumawati
4. http://data.uis.unesco.org/
5. Global innovation index 2021
6. Chuo-Chun
7. Chan
8. De wit
9. Li
10. Yonezaw,A.
11. *goals*
12. *means*
13. *Giandomenico Majone*
14. *rigid law*
15. *flexible implementation*
16. *interactive process*
17. Athaya Yustia Shafa
18. Top-down
19. Bottom-up
20. Van Meter and Van Horn
21. Sabatier & Mazmanian
22. Goggin
23. Lester
24. Edwards

25. Matland
26. *goggin*
27. *Federal massages*
28. Lester
29. Edwards
30. Matland
31. Sisavath
32. Yeom
33. Hung, N.-T.; Yen, K.-L.
34. James
35. Jiang
36. Fan, X.; Liu, H.; Wang, Y.; Wan, Y.; Zhang, D.
37. Zimmermann

منابع

Abasi, A., Farasatkhah, M., & Moazzami, M. (2023). Analyzing higher education accreditation results with an emphasis on internationalization of higher education. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education, 27(4)*, 25-54. doi: 10.52547/irphe.27.4.25

Abasi A, Motazadiyan R, Mirzaii M. *Investigation the barriers of Public Policy Implementation in Governmental Organizations*.ORMR (2016); 6 (2) :49-69. URL: http://ormr.modares.ac.ir/article-28-2015-en.html

Asghari, Firoozeh. (2020). Analysis of Iran Internationalization of Higher Education, emphasis on actors. *MODIRIAT-E-FARDA, 18(61*), 243-260. SID. https://sid.ir/paper/385160/en

Asghari F. International Student Mobility Program (ISMP) *Analysis of International Students' Challenges in Iran*. ihej 2021; 13 (2) :1-30. URL: http://ihej.ir/article-1-1651-fa.html

Chang, D. (2015). Implementing internationalization policy in higher education explained by regulatory control in neoliberal times. *Asia Pacific Educ. Rev. 16*, 603–612 .

De Wit, H. (2002). *Internationalisation of Higher Education in the United States of America and Europe:* A Historical Comparative and Conceptual Analysis. Greenwood Press.

Fan, X., Liu, H., Wang , Y., Wan, Y., & Zhang, D. (2022). *Models of Internationalization of Higher Education in Developing Countries*—A Perspective of International Research Collaboration in BRICS Countries. Sustainability , 14, 13659.

Fazli Yazd, Homa, ZAMANI, ASGHAR, & Pourashishi, Mahtab. (2019). Acceptance International Students to the Iranian Higher Education System and the Challenges Ahead. *RAHYAFT, 29(74),* 77-90. SID. https://sid.ir/paper/954186/en

Hajilo, M. H., Eshaghi, F., & Mohammadi, R. (2023). *Internationalization of higher education: opportunities and threats*. Higher Education Letter, 16(61), 121-140.

Hallaj Dehghani, A., Fathi Vajargah, K., Khosravi, A. A., & Poushaneh, K. (2020). A Convenient Pattern for Attracting of Foreign Students in Islamic Azad

University. *Journal of higher education curriculum studies, 10(20)*, 7-39.

Hassan Rezai, Jafar. (2022). A Comparative Study of Iran's Higher Education Internationalization Policies and Strategies with the United States, United Kingdom, Australia, Canada, and Germany. *PUBLIC POLICY, 8(1),* 181-194. SID. https://sid.ir/paper/1050495/en

Hill, M., & Hupe, P. (2002). *Implementing public policy: Governance in theory and practice*. London: SAGE Publications.

Hsieh, C.-C. (2020). internationalization of higher education in the crucible:Linking national identity and policy in the age of globalization. *international journal of educational development, 78*,102245.

Hung, N.-T., & Yen, K.-L. (2022). Towards Sustainable Internationalization of Higher Education: *Innovative Marketing Strategies for International Student Recruitment. Sustainability* , 14, 8522.

James, M. *International Student Recruitment During the Pandemic: The Unique Perspective of Recruiters from Small to Medium-Sized* Higher Education Institutions. High Educ Policy 36, 510–528 (2023). https://doi.org/10.1057/s41307-022-00271-3

Jiang Q, Yuen M, Horta H. *Factors Influencing Life Satisfaction of International Students in Mainland China*. Int J Adv Couns. 2020;42(4):393-413. doi: 10.1007/s10447-020-09409-7. Epub 2020 Aug 4. PMID: 32836578; PMCID: PMC7398760.

Kazeminezhad S, Alvani M, Jamshidi M.(2019). *Designing a Model for Implementing Energy Policies in the Oil and Gas Sector*. QEER 2019; 15 (62) :37-68. URL: http://iiesj.ir/article-1-1093-fa.html

Kehm, Barbara & Stensaker, Bjørn & Huisman, Jeroen. (2009). *The European Higher Education Area: Perspectives on a Moving Target*.

Kusumawati, N., Nurhaeni, I., & Nugroho, R. (2020). the content of higher education internationalization policy: stakeholders' insight of internationalization of higer education. *journal of education and learning*, 255-262.

Li, F. (2016). The Internationalization Of Higher Education In China:The Role Of Government. *Journal of international education research*, 12(1),47-52.

Maneshgar, M., Fathi vajargah, K., & Hamidifar, F. (2021). Presenting a Model of Internationalization in Universities and Higher Education Institutions Located in Free Zones. *Journal of Educational Planning Studies*, 10(19), 23-1. doi: 10.22080/eps.2022.22437.2068

Memarzadeh Tehran, G., Mirspasi, N. & Jalili, S. (1390). Providing a model to evaluate the effectiveness of the implementation of public policies of the Islamic Republic of Iran in the field of health and treatment. Public Policy in Management *(Public Administration Journal),* 2(4), 19-31. SID. https://sid.ir/paper/479855/fa

Michel Beine, Romain Noël, Lionel Ragot,Determinants of the international

mobility of students, *Economics of Education Review, Volume 41*, 2014, Pages 40-54,ISSN 0272-7757.

Mir Moohamad Moosavi, Mohammad Azizi , Ali Badizadeh, Hadi Rezghi, (2019). Identifying the Components of Internationalization of Higher Education (Case Study: Medical Services Education Industry), *Journal of Health Management, 9(4),* 7-18. magiran.com/p1971593

Mohammadi, M.,Alvani, M., Memarzadeh Tehran, G. & Ansari Renani, G. (2017), Designing a three-dimensional model of the governance implementation of public policies. Public Policy in Management (*Government Management Journal), 8(26),* 1-16. . https://sid.ir/paper/199084/fa

Ozturgut, O., Cantu, M., Pereira, L., & Krohn, D. (2014). Effective strategies in internationalization of higher education in the United States. *International Journal of Research Studies in Education*., 3.

Pouratashi, M., & zamani, A. (2024). *Rethinking the Increase of Attracting International Students*, Based on the Analysis of the Viewpoints of Higher Education Experts and Students. Educational Development of Judishapur, 15(1), 1-13. doi: 10.22118/edc.2023.341221.2081

Sisavath, Soubin & Soulignavong, Latsanyphone & Souvannasy, Bouangeune. (2023). *Internationalization of Higher Education in Laos*. 10.4324/9781003174097-5.

valimoghaddam zanjani S, kamali N, Mojtabazadeh M. (2021). *Design and Validation of the Internationalization Model of Higher Education* in Medical Sciences Universities. Educ Strategy Med Sci 2021; 14 (2) :49-61

Yeom,m. (2023), *Understanding the Patterns and Context of the Internationalization of Higher Education in South Korea, East and Southeast Asian Perspectives on the Internationalisation of Higher Education*, 108-122.

Yonezawa, A., Akiba, H., & Hirouchi, D. (2009). Japanese University Leaders' perceptions of internationalization, the role of government in review and support. *journal of studies in international education, 125*-142.

Zahed Babelan A, Mehravar S, Kazami S.(2022). *Designing Model for the Development of International Scientific Cooperation in the Iranian Higher Education System with a Grounded Theory Approach*. Res Med Edu 2022; 14 (2) :48-57. URL:http://rme.gums.ac.ir/article-1-1154-fa.html

Zimmermann, J., Greischel, H., & Jonkmann, K. (2020). *The development of multicultural effectiveness in international student mobility.* Higher Education, 1-22.

Developing a Model for Implementing Internationalization Policies of Higher Education in Iran with a Focus on Attracting International Students

Hajar Shams Derakhshan[1]
Abolhassan Faghihi[2]
Mojtaba Kiaei[3]

Abstract
Internationalization of higher education has become a significant term in the academic lexicon over the past few decades, playing a crucial role as part of the globalization process. This process offers commercial benefits, acquisition of knowledge and language, and addresses the global job market demands. Statistics indicate a substantial increase in the enrollment of international students in developed countries. However, Iran faces various challenges in this regard. This study aims to identify and analyze the factors influencing the implementation of internationalization policies in higher education in Iran, with an emphasis on attracting international students. Using a qualitative approach and thematic analysis, this research was conducted through in-depth interviews with 15 experts and executive managers in the field of higher education. Purposeful and snowball sampling methods were employed. The results show that the main dimensions affecting the attraction of international students include planning and management of student recruitment (including elements such as improving the recruitment process of talents and tech teams, designing comprehensive targeted programs for attracting international students, reforming the educational structure, and administrative structure), developing infrastructure and international interactions (including elements such as developing educational and research infrastructure, enhancing the scientific capabilities of universities, focusing on the role of scientific diplomacy, and developing international interactions) and developing financial support and university capabilities (including elements such as providing financial support to international students and financial support to universities hosting international students). Utilizing these results can be effective in planning and determining strategies to increase the attraction of international students.

Keywords: Public policy implementation, Internationalization, International students, Higher education

1. PhD Student, Department of Public Administration, Faculty of Management and Economics, Science & Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran;
2. Professor, Department of Public Administration, Faculty of Management and Economics, Science & Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran; faghihiabolhassan@gmail.com
3. Assistant Professor , Department of Public Administration, Faculty of Management and Economics, Science & Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran;